

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. В умовах реалізації нової стратегії сучасної освіти, її реформування, зорієнтованого на особистісно – індивідуальне навчання, важко переоцінити роль книги, бібліотеки – справжньої скарбниці знань, найбільш надійного джерела доступу до інформаційної бази інноваційних технологій. Глобальні зміни, що відбулися в усіх сферах людської діяльності, позначилися і на діяльності бібліотек. З одного боку, бібліотеки, як центри доступу до накопичених людством знань, намагаються генерувати у своїх колекціях найбільш значущі документи, з іншого – вирішення завдань забезпечення доступу до них вимагає безперервного пошуку раціональних способів управління змінами, що дозволять передбачати і випереджати проблеми, прогнозувати розвиток бібліотеки, своєчасно і якісно надавати користувачеві необхідну інформацію, послугу чи бібліотечний вторинний інформаційний ресурс. Фахівцям бібліотечної справи став очевидним той факт, що саме інноваційний шлях розвитку бібліотек, оновлення всіх сторін їх життєдіяльності забезпечує виконання покладеної на них соціальної місії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У бібліотечній галузі накопичено значний досвід вивчення і поширення інноваційних процесів. Він відображений у публікаціях як вітчизняних, так і фахівців близького зарубіжжя. Ці публікації містять не тільки дані про темпи комп'ютеризації технологічних процесів, взаємодію в галузі обміну інформацією у міжбібліотечному просторі, а й конкретні, найбільш актуальні завдання бібліотек із формування інформаційних науково-освітніх ресурсів новітнього рівня. [4]. У роботах Качанової О.Ю. [3], Петрової Г.О. [5], Роскіної Т.І. [6] зроблено спробу виявити специфіку інноваційної діяльності бібліотек, запропоновано методику вивчення, здійснення і документування інформації, схарактеризовано підходи до управління інноваціями в бібліотечній справі. Складності й перешкоди, характерні для реорганізаційних процесів (а саме такими є інновації), спонукали фахівців різних спеціальностей всебічно дослідити інновації як науковий феномен, визначити способи подолання протиріч, які є на шляху конструктивних змін, тобто розв'язувати проблеми інноватики [3].

Постановка завдання. Схарактеризувати інноваційну діяльність бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії (УІПА) в цілому, реорганізацію окремих видів інновацій, методичного та організаційного супроводу її інноваційної діяльності, розглянути перспективи нововведень у бібліотеці на майбутнє.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство перебуває в ситуації постійних глобальних змін, обумовлених технологічним зростанням виробництва, загостренням соціально-економічних і політичних проблем. Саме в контексті цих змін розглядається сьогодні значення інформації та інформаційно-комунікативних технологій для прогресу суспільного розвитку. Постійно продукована у сферах науки і практики нова інформація – це якісно нове знання, яке, у порівнянні з тим, що уже є в наявності, масивом інформації, набуває неабияку цінність для суспільства. Отже, інформація, як фактор і ресурс стійкого розвитку, ціниться за свій зміст, можливість збереження і багаторазового використання. В таких умовах бібліотека стає інформаційним «ядром» і найбільш демократичним джерелом доступу до інформаційних ресурсів. Виконання таких функцій бібліотеками і особливо

бібліотеками ВНЗ зустрічається з цілим рядом обмежень фінансового забезпечення (скорочення державних витрат на культуру, зростання цін на друковану продукцію і т.д.) І тому бібліотека, що функціонує в сучасних умовах, повинна використовувати резерви інтелектуалізації всіх сфер діяльності активніше, ніж раніше, застосовувати інновації для оновлення й удосконалення своєї діяльності.

Інноваційний шлях розвитку бібліотеки – це шлях перетворень, що вимагає науково-обґрунтованих підходів до оновлення бібліотечної діяльності, застосування спеціальних методик їх практичного здійснення. Розвиток теорії, методики і організації інноваційної діяльності бібліотек не може здійснюватися ізольовано від **інноватики**, тобто загальної теорії змін, але ці методики повинні бути застосовані тільки в умовах бібліотечної справи. Розгляд проблеми інноваційного розвитку бібліотеки вимагає вивчення її термінологічних аспектів, а її основу складають поняття : **інновація, нововведення, новина** (рос. новшество), **інноваційна діяльність**. При визначенні цих понять однозначних відповідей немає, особливо це стосується терміна «**інновації**». На наш погляд , **інновації** – реалізовані ідеї змін, тобто наукова ідея, доведена до стадії практичного використання, починає давати економічний (в умовах бібліотеки – соціальний) ефект, який впливає на розвиток організації.

У термінологічній системі інноватики окреме місце посідає поняття «**новина**». Це поняття – результат розробки оригінальної ідеї, придатної для виробничого впровадження.

Нововведення – проміжний результат впровадження новини, коли вона ще не стала інновацією і перебуває на стадії виробничого освоєння.

Під **інноваційною діяльністю** ми розуміємо діяльність, направлену на стимулювання поступального розвитку бібліотеки, який здійснюється за рахунок змістовного, структурно-організаційного оновлення і технологічної модернізації всіх процесів, а також позитивних змін у професійній свідомості персоналу, підвищенні креативного потенціалу співробітників.

Але якою б не була врешті-решт мета інноваційної діяльності – вона повинна бути направлена на кінцевий результат – підвищення рівня інформаційно-культурного обслуговування користувачів. Виходячи з цього, можна виділити як основні елементи бібліотечних інновацій:

- **організаційні** (спрямовані на встановлення внутрішніх і зовнішніх комунікацій бібліотеки, формування бібліотечної політики, зміни в структурі бібліотеки);

- **продуктні** (орієнтовані на розширення асортименту сервісних послуг, впровадження принципово нових послуг для користувачів);

- **методико-технологічні** (пов'язані з розробкою і використанням нових методик роботи бібліотеки, бібліотечних послуг, техніки і технологій);

- **управлінські** (спрямовані на неперервний професійний розвиток співробітників бібліотеки в т.ч. формування інформаційної культури і реалізацію творчого потенціалу кожного).

Інноваційна діяльність бібліотеки УПА спрямована на систематичне стимулювання розвитку бібліотеки шляхом змістовного структурно-організаційного оновлення, технічної і технологічної модернізації всіх процесів, а також позитивних змін у професійній свідомості співробітників. Вона відображена у розробленій бібліотекою і затвердженій Вченою радою академії «Концепції розвитку бібліотеки УПА на 2006-2010 роки», в якій підкреслена соціальна значущість (місія) бібліотеки та перспективи її розвитку. Також було розроблено і затверджено ряд документів, які сприяли впровадженню інновацій у роботу бібліотеки:

«План заходів із реалізації «Концепції...»», «Перспективний план інструктивно-методичного забезпечення впровадження інформаційних технологій в бібліотеці УПА на 2008-2010 роки», «План заходів із впровадження комп'ютерних технологій (2007-2008рр.)», «Перспективний план роботи з фондом на 2006-2010рр».

Кожен з цих документів має своє призначення, а весь ряд забезпечує послідовну конкретизацію цілей, завдань, дій і ресурсних затрат для здійснення інновацій.

Основою в інноваційній роботі бібліотеки є інформаційна підтримка навчального і наукового процесів академії шляхом:

- автоматизації основних технологічних процесів бібліотеки;
- вдосконалення сайту бібліотеки;
- поповнення електронного каталогу;
- створення власних електронних ресурсів;
- участі у корпоративних проектах;
- надання інформаційних сервісних послуг та інше.

Впровадження сучасних інформаційних технологій є пріоритетним напрямком діяльності бібліотеки академії. У 1998 році бібліотека отримала грант від фонду «Відродження» та Інституту «Відкрите суспільство», який передбачав придбання 4 комп'ютерів, 2 принтерів і програмного забезпечення «Liber-Media». Бібліотека починає створювати електронний каталог (ЕК).

У 2006 році було прийнято рішення про перехід на програмне забезпечення нового покоління ІРБІС-32 з необмеженою кількістю робочих місць і WEB-технологіями. Співробітниками бібліотеки за досить короткий термін проведена робота з конвертації створених баз із програми Liber-Media в програму ІРБІС -32, продовжується редагування ЕК.

Крім того, були освоєні і автоматизовані основні бібліотечні технологічні процеси на основі взаємозалежних автоматизованих робочих місць (АРМів «Комплектатор», «Каталогізатор», «Користувач», «Книговидача», «Книгозабезпеченість», «Читач», «Адміністратор»).

Продовжує формуватися система бази даних шляхом поповнення електронного каталогу за двома напрямками: введення до ЕК нових надходжень літератури та поступове ретровведення активної частини фонду, створення проблемно-орієнтованих аналітичних баз даних та робота зі створення власного повнотекстового ресурсу.

Нині в ЕК відображено весь фонд навчальної та навчально-методичної літератури і до 70% наукової літератури, паралельно здійснюється штрих-кодування фондів. Обсяг ЕК складає 52 тис. записів. У структурі ЕК створено бази даних «Книгозабезпеченість», «Праці вчених і співробітників академії», аналітичні проблемно-орієнтовані бази даних, які містять статті з періодичних і продовжуваних видань. Таким чином, ЕК є багатофункціональною пошуковою системою, яка не тільки виконує функції різноманітних традиційних каталогів і картотек, а й сприяє покращенню обслуговування користувачів.

Позитивно позначається на забезпеченні навчального процесу напрацьована база даних (БД) «Книгозабезпеченість». Це досягнення співробітників нашої бібліотеки, які одними з перших серед бібліотек ВНЗ міста впровадили БД і нею активно користуються всі відвідувачі бібліотеки. За допомогою ЕК та Рубрикатора «кафедра – дисципліна», спеціально розробленого нашими співробітниками, є можливість надання різного роду довідок із питань книгозабезпечення.

Підключення бібліотеки з 2005 року до локальної мережі академії і мережі Інтернет

дало можливість удосконалити інформаційну роботу, а саме: здійснювати пошук інформації, відсутньої в інформаційних ресурсах бібліотеки. Також організовано електронну доставку документів (ЕДД) на кафедри, з'явилась можливість отримувати і надавати тріал-доступ до іноземного наукового повнотекстового ресурсу за проектом «INTAS», створювати власний повнотекстовий ресурс. Сьогодні бібліотека має можливість отримувати науковий іноземний повнотекстовий ресурс через науково-освітню мережу «Уран» МОН України та INFORMATIO консорціум.

Бібліотека надає користувачам у читальному залі доступ до мережі INTERNET у т.ч. за допомогою Wi – Fi технологій.

З 2005 року в бібліотеці почав створюватися власний повнотекстовий інформаційний ресурс на допомогу навчально-педагогічній роботі академії. Обсяг БД сьогодні складає:

- «Болонська декларація: перспективи розвитку вищої школи України» (223 назви);
- «Видання кафедр» (824 назви).

У 2007 році розроблена і розміщена на сайті академії WEB- сторінка бібліотеки, де представлена інформація про основні й додаткові послуги бібліотеки, про нові надходження до фондів бібліотеки документів.

Уже наприкінці 2007 року бібліотека прийняла рішення про створення власного сайту – основного джерела інформації для читачів, які звертаються в бібліотеку віртуально. Бібліотека планує постійно вдосконалювати власний сайт.

Нині бібліотека може запропонувати користувачеві **власні інформаційні ресурси**: сайт, ЕК, повнотекстові бази даних («Болонська декларація: перспективи розвитку вищої школи України», «Видання кафедр»), вторинний бібліографічний інформаційний ресурс (бібліографічні і біобібліографічні, тематичні покажчики), БД «Книгозабезпеченість» (розділ «Рубрикатор кафедра – дисципліна» в ЕК).

До інформаційних послуг, які здійснюються бібліотекою, входять: ЕДД на кафедри, сервіси «Віртуальна довідкова служба», «Віртуальна виставка», тріал-доступи через науково-освітню мережу «УРАН» і INFORMATIO - консорціум до інформаційного іноземного наукового повнотекстового ресурсу.

Інноваційним напрямком роботи в 2008 році була участь бібліотеки в корпоративному проекті «Система реферування української наукової літератури», який забезпечує формування загальнодержавної реферативної БД «Україніка наукова», а також випуск галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело» і підтримку онлайн-доступу до БД «Україніка наукова». Бібліотека виконує аналітико-синтетичну обробку фахового видання академії «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» і надає інформацію до Національної Бібліотеки України ім. В.І. Вернадського і для створення галузевого ресурсу в Державну наукову педагогічну бібліотеку ім. В.О. Сухомлинського.

У 2008 році для проведення занять з основ інформаційної культури розроблено слайд-лекцію, заняття відбуваються з використанням проектора. Ця форма роботи не є новою, але все ж її інноваційний характер позначається на методиці викладання матеріалу, в технологіях, які застосовуються при підготовці і проведенні занять.

Для самостійного опанування студентами заочної форми навчання основ інформаційної культури на сайті академії відкрито курс дистанційного навчання: створено навчальні презентації у програмі Power Point: «Ч.1. Традиційні джерела інформації в бібліотеці», «Ч.2. Робота з електронними ресурсами в бібліотеці», а також розроблено тестові завдання для самоперевірки знань.

Роботу з автоматизації обслуговування читачів розпочато в 2008 році впровадженням системи автоматизованої видачі документів для студентів заочної форми навчання.

Ще один новий напрямок роботи для нашої бібліотеки – це участь у щорічній науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії. Бібліотека представлена окремою секцією «Сучасних інформаційно-бібліотечних технологій», на якій доповідається про інноваційну діяльність бібліотеки за окремими напрямками роботи.

Всі заходи, проведені бібліотекою впродовж останніх років, і накопичений досвід дозволили провести в 2008 році XV науково-практичну конференцію «Сучасні інформаційно-бібліотечні технології як складова реформування навчального процесу», що була присвячена 50-річчю з дня заснування бібліотеки академії.

Плани на подальшу інноваційну діяльність бібліотеки пов'язані з

- організацією відділу автоматизації;
- забезпеченням упровадження автоматизованого обслуговування читачів;
- продовженням участі в корпоративних проектах;
- впровадженням разом із кафедрами спільних проектів із створення інформаційного середовища та формування інформаційної культури, а також просвітницьких заходів;
- запровадженням нових форм роботи в діяльність бібліотеки, і відродженням існуючих новими інноваційними методами;
- проведенням аналізу результативності інноваційної діяльності за окремими напрямками роботи бібліотеки.

Будь-яка інноваційна діяльність повинна мати кінцевий ефективний результат. Інакше всі наші нововведення не мають сенсу. Тому неабияку роль відіграє управлінський аспект діяльності бібліотек, в основі якого лежить аналіз результативності змін, що, з одного боку, дозволяє усвідомити перспективні інноваційні потреби і ініціювати подальший хід змін, а, з іншого, виявляє найбільш ефективні нововведення, які можна транслювати в соціальну сферу, розглядати як потенційні інноваційні пропозиції для інших бібліотек.

Стратегічним завданням бібліотеки УПА щодо інноваційного розвитку є прагнення зайняти позицію технологічного новатора, а не технологічного послідовника, якою вона є, на нашу думку, зараз. Вимога часу – негайне впровадження інноваційних реформ у роботу бібліотеки, щоб запобігти вічного її амплуа – технологічного аутсайдера.[1]

Кінцева мета і перспективи бібліотеки пов'язані з інноваційним напрямком діяльності – трансформацією бібліотеки в науково-інформаційний центр академії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теорія і практика бібліотечних інновацій починає активно розвиватися. Ще багато чого необхідно усвідомити як в галузі теорії, так і на практиці. Перспективним напрямком практичних бібліотечних інновацій буде продовження роботи в загальнодержавному корпоративному проекті «Україніка наукова». Плани на подальшу інноваційну діяльність бібліотеки пов'язані також з організацією відділу автоматизації, забезпеченням упровадження автоматизованого обслуговування читачів, упровадженням разом із кафедрами спільних проектів зі створення інформаційного середовища та формування інформаційної культури, впровадженням нових форм роботи в діяльність бібліотеки і відродженням існуючих новими інноваційними методами, проведенням аналізу результативності інноваційної діяльності за окремими

напрямами роботи бібліотеки.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
2. Веселков Ф.С. Сто идей-резервов высшей школы России / Ф.С. Веселков, А. Ф. Веселков. – СПб.: Изд-во Осипов, 2007. – 276 с.
3. Качанова Е.Ю. Инновационно - методическая работа библиотек: учеб.пособие / Е. Ю. Качанова; ХГИИК; науч.ред. А.Н. Ванеев.. – СПб. : Профессия, 2007. – 336 с.
4. Левківський К.М. Бібліотека вищого навчального закладу-ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі / К. М. Левківський // Вища школа. – 2008. – № 5. – С. 33–41.
5. Петрова Г.О. Організація роботи персоналу бібліотеки в умовах протиріч традиційних технологій з інноваційними / Г. О. Петрова // Бібліотечний форум України. – 2007. – №1 – С. 36–40.
6. Роскіна Т.І. Інноваційна діяльність освітянських бібліотек – важливий чинник оптимізації науково-інформаційного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики [Електронний ресурс] / Т. І. Роскіна. – Режим доступу: <http://www.library.edu.ua.net/datas/upload/files/roskina.pdf>. – Назва з титул. екрану.

Ніколаєнко Н.М.

Інноваційна діяльність бібліотеки Української інженерно - педагогічної академії : стан і перспективи

Стаття присвячена питанням інноваційної діяльності бібліотеки академії. В ній розглянуто зміни, що набирають силу в сучасній бібліотечній справі – інноваційну діяльність як єдино можливу в умовах нової суспільної реальності. Окреслено перспективи подальших кроків у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності, спрямованої на стимулювання поступального розвитку бібліотеки.

Ключові слова: інновація, нововведення, новина, інноваційна діяльність бібліотек інформаційні ресурси, корпоративна діяльність, інформаційна культура, інноваційна реформа.

Николаенко Н.Н.

Инновационная деятельность библиотеки Украинской инженерно- педагогической академии: состояние и перспективы

Статья посвящена вопросам инновационной деятельности библиотеки академии. В ней рассмотрены изменения, которые набирают в современном библиотечном деле силу – инновационные процессы как единственно возможные в условиях новой общественной реальности. Очерчены перспективы дальнейших шагов в области библиотечно – информационной деятельности, направленной на стимулирование поступательного движения и развития библиотеки.

Ключевые слова: инновация, нововведение, новшество, инновационная деятельность библиотек, информационные ресурсы, корпоративная деятельность, информационная культура, инновационная реформа.

N. Nikolaenko

Innovational Activity of the Ukrainian Engineering Pedagogics Academy's Library: Condition and Perspectives

The article deals with the issues Academy's library innovational activities. The article considers the changes that gain in strength, i.e. innovational processes, the only possible in conditions of the new social reality. The perspectives have been outlined of the further steps in the field of librarian informational activities directed at stimulating the library's progressive motion and development.

Key words: innovation, novelty, library's innovational activities, information resources, corporative activities, information culture, innovation reform.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2008р.